

Аан дойдутаазы театр кунэ. Кулун тутар 27 кунэ.

Сыала: театр туьунан киэн, баай билиини инэри, искусство быьытынан билиьиннэри.

Соруга: болзомтону, логиканы, керер болзомтону (зрительная память), бэйэ этиитин анааран токуйдууру сайыннарыы. Дьон-сэргэ тозуоруьар сиригэр быраабылалары тутуьарга иитии, билиьиннэри.

Тыл саппааьын байытыы: театр, сцена, касса, антракт.

Инники улэ: бэсиэдэлэр, сюжетно- ролевой, дидактической оонньуулар.

Сайыннарар ППС: хаартыскалар, куклалар, театр атрибуттара, слайдалар - Саха сири, Россия улахан театрдалар, артыыстара.

И: Озолоор бугун Аан дойду урдунэн Театр кунэ. "Театр" диэн тыл грек омуктартан кэлбит. Театр- ханна туох буолбутун оонньоон кердерер сир буолар. Былыргы Грецияза дьон астаах,(сорозор спектакль хас да хонук буолар эбит) олбохтоох мунньустан урдук сиргэ олороллор эбит, онтон театр оонньоута ареназа (цирк аренытын курдук)аллараа окко буолар эбит. Кулун тутар 27 кунугэр елгем уунуу бырааьынньыгар Дионис танара кунугэр дьон маска ,танас кэтэн уерэн- кетен арыыаллаан хаамсыы буолар эбит.

Онтон 1961 с. кулун тутар 27 кунугэр Аан дойдутаазы театр кунун бэлиэтиир буолбуттар. Театры кытта тэннэ искусство арааьа дьуерэлэьэллэр: музыка, архитектура, опера, ункуу уруьуй, киинэ,хаартыска....

Аан бастакы сахалыы тылынан олонхону "Бэрт кьи Бэриэт Бэргэн" 1906 с тохсунньу 3 кунугэр бирикээсчиттэр кулуубтарыгар туруорбуттар. Зал иьэ толору,дьон ыьыахха сылдыьыт курдук сананан, ере кетезуллуулээхтик ааспыт.

1910 с маннайгы Норуот тыйаатыра улэтин сазалааьыт. бастакы дэриэктэринэн поэт, драматург, саха литэрэтиирэтин теруттээччи, политик А.И.Софронов-Алампа буолбут. тыйаатыр репертуарыгар А.Е Кулаковскай, П.А Ойуунускай,А.И.Софронов ,Н.Д.Неустроев айымньыларын туруораллар эбит.

1934 сыл.театрга П.А.Ойуунускай аатын инэрбиттэр. Билигин Саха тыйаатырыгар биьиги биир дойдулаахпыт Руслан Тараховскай ситиьиилээхтик улэлии сылдыар. Манна буолбут Манчаары , Олонхо ыьыахтарын баьылаан ыытыспыт киэн туттар кьиьит буолар. Театр артыыстарын актердар диэн ааттыллар. актер тыыннаах кьиь

эрэ буолбат кукла эбэтэр ханнык эмит эттик буолуон сеп. Тыйаатр олус наадалаах улэыиттэрэ: режиссер, актер, гример, гардеробщик, осветитель, билетер, пожарник, худоуоунньук, сцена рабочайа.

Ханнык театр керуннэрэ баалларый? балет, кукла театра, озо театра, опернай, уулусса, кыыллар, пародия, пантомима, драматическай

слайд керуу театр керуннэрэ:

1. опера уонна балет театра- артыыстар ыллыыллар эбэтэр ункуулууллэр.

2. Драматическай театр - комедиялары(кулуулээх) пьесалары, трагедиялары, драмалары кердереллэр. Дуров аатынан кыыллар театр дара - кыыллар кыттыылаах.

4. сатира театра- дьон итэээын -быьазаьын кулуу -элэк онорон кердереллэр.

5. кинотеатр- киинэ кердерер

6. кукольной спектакль- кукулаларынан кердереллэр. ширма кэннигэр артыыстар

7. ТЮЗ- озо театра- озолорго аналлаах спектакль кердереллэр.

8. мимика уонна илиинэн туттуу- санарбакка сирэйдэринэн, илиилэринэн кердереллэр.

Ооньуу "Маскалар"

сыала: тургэнник токкуйдуур, ейдеен, онорон керер дьозурдарын сайыннарыы. Озолор тегуруччу олороллор. Иитээччи араас мимикалаах маскалар илиискэ уруьуйдаммыттарын кердерер озолор ону утуктэллэр. (соьуйбут, уербут, санаарзаабыт, утуктаабыт...)

-аны илиинэн кэпсэтиэххэ. ИИтээччи санарар- озолор илиилэринэн ,атахтарынан кердереллэр холобура:кэл манна, бар, тыытыма, дорообо, улахан, кыра билбэппин....

- билигин биьиги озолорбут спектакль кердериэхтэрэ .бэйэлэрэ бэлэмнээбит спектакль каердереллэр "МА-Лян уонна аптаах кисточка"

Эбии тугу ыытыахха себуй:

физминутка-

театрга бардыбыт уерэ-кете хаамтыбыт(миэстэлэригэр хаамаллар)

бары ырыа ыллыыбыт ытыспытын таьынабыт (4 ытыс таьыналлар) хатылыыллар

Ессе биир киэн туттар опернай ыраьыппыт , биир дойдулаахпыт

созотох ССРС норуодунай артыыската, музыкальнай Арассыыйа "Легенда" бириэмийэ лауреата, САХ-а ереспуубулукэтин бочуоттаах олохтоозо Анегина Егоровна Ильина буолар.

-Аны озолор теарга туох буоларын биьиги хантан билэбитий?
-озолор эппиэттэрэ: ватсап нунуе, биллэриилэр.

- Афиша

-театрга хайдах киирэбит?
озолор эппиэттэрэ: билиэт атыылаабыт

-ессе туох баар эбитий сценаза,артистартан ураты? Декорациялар.
декорация диэн оонньуу буолар сценатын киэргэтии. Бу мастар,
куорат, замок, дьиэ иьэ .... буолуон сеп.

-озолоор театрга артистар ессе тугу гыналларый?

-ыллыыллар, ункуулууллэр, сценкалары кердерелллер.

-эьиги ханнык театрга тереппуттэргитин кытта сылдыбыккытый?

озолор эппиэттэрэ....

- антракт сазаланна (звонок тыаьыыр)

- озолоор биьиги театр олозор куулэйдии сырыттыбыт
себулээбиккитин мимиканнан кердерун эрэ. артыыс идэтэ ыарахан
буолуо дуо (озолор эппиэттэрэ) олус интэриэьинэй идэ . махтал .

1 дьарык. Тас дойдуга ытык иэстэрин толорбут Россия олохтоохторун кунэ.

Сыала: Ийэ, дойдуга тапталы инэри ,бэриниилээх буолууга иити.

Соруктар: Сэри алдьархайын туьунан ейдебулу иити. Солдат диэн Ийэ дойду кемускуур тереебут дойдуларын харыстыыр ытык иэстэрин толорор идэлээх дьон диэн ейдебулу инэри. Озо санарар, кэпсиир дьозурун сайыннарыы. байыаннай идэтигэр уьуйуу.

Инники улэ: озолор Эьээлэрин, хос Эьээлэрин , азаларын ту4ьунан буклет онорон азалаллар кэпсииргэ бэлэмнэнэллэр.

-Суостаах-суодамнаах "сэри"диэн тыл хас биирдии киьи олозор ыараханлык иьиллэр.

Ийэ дойду кемускэлигэр тереебут дойдуларын харыстыыр ытык иэстэрин толоро кэргэттэрин, аймахтарын кытта быраһаайдаһан, кый ыраах илин-арбаа елер-тиллэр охсуһууга, хабыр хапсыһыга бастатан туран кимнээх бараллары, ,

-сэри буоллазына кимнээх биьигини кемускууллэрий (Военнайдар, Азалар ,убайдар).

-биьиги билэрбитинэн ханнык байыаннай идэлэр бааллары? (байыаннай быраастар, пограничниктар, танкистар,,)

Слайд керууу ырытыьыы

-Озолоор, бу ырыаны истиэххэин "Пусть всегда будет солнце" Л.Ошанин сл ,А.Островский муз . ырыаны ырытыы.Туох туьунан ырыаны иьиттигит? Тозо манлык тыллары суруйбутуй? : "баар буоллун еруу куммут, баар буоллуун еруу халлаан, баар буоллуун еруу Ийэм , баар буолуум еруу мин"? тозо диэтэххэ урут озолор Ийэлэрин сутэрэллэр, эйэлээх халлаан диэни кербеттер эбит.Ол туох кэмнэрэй? туохтан оннук буолбута буолуой? (озолор эппиэттэрэ)

-сэри кэмнэрэ.слайд кердеруу

сэри туьунан хартыыналары керуу.

- физминутка

- баар буоллун еруу куммут(илиилэрин ере кетезеллер)

- баар буоллун еруу халлаан (илиилэрин ере кетезен туора ыьиталлар)

- баар буоллуум еруу мин (атах тебетугэр туран илиилэрин туестэригэр кириэстии туталлар)

- баар буоллуун еруу эйэ (ытыс табыналлар) хатылыыллар

-Араас сэрии кэмигэр бийиги биир дойдулаахтарбыт хос эьээлэрбит , эьээлэрбит , убайдарбыт эмиэ сылдыбыттар эбит .Билигин керуеххэйн эрэ ким эьээтэ, хос эьээтэ, азата ханна сулууспалаабытый ким кэпсиэн базарар? озолор кэпсииллэр. Озолор азалбыт буклеттарын, слайдаларын керуу, озолор кэпсииллэрин истии)

-**тумук** : ким тугу ейден хаалла?сэрии диэн туох эбитий?

2дьярык.Тас дойдуга ытык иэстэрин толорбут Россия олохтоохторун кунэ.

Сыала: ийэ дойдуга тапталы, бэриниилээх буолууну иитии. Сыбаан оноруу.

Соруктара: Аза дойду сэриитин кэннэ Болгария Пловдив куоратыгар тутуллубут «Алеша» памятник туьунан билиьиннэрии. Сыбаан оноруу.

Инники улэ: Аза дойду сэриитин туьунан бэсиэдэлэр.

-«Алеша» ырыа тыаьыыр.

-слайд "Алеша" памятнига кестер.

-Озолоор бу памятнигы тимир бетонуттан ,17 миэтэрэ урдуктээх, Бунарджик диэн булгунньах урдугэр сэбиэскэй быыьааччы (воин –освободитель)-буойунна анаан, 1957с сэтинньи 7 кунугэр Болгария Пловдив диэн куоратыгар Болгария скульптордара онорон арийбыттар. Киниэхэ анаан 1966 с Э.Колмановскай композ. К. Ваншенкин хобоонугар "Алеша" диэн ырыа суруйбуттар. Памятник Пловдив куорат хайа базар еттуттэн кестер.

Бу памятник оноруллуутугар Алексей Иванович Скурлатов диэн нууча солдата терует буолбут эбит, кинини 1980с сана булбуттар. 1941 сыллаахха, 3 убайдыы бырааттартан, 19 сааьыгар сэриигэ ынырыллан барбыт уонна созотох дььиэтигэр теннубут. Дьоно кини елбутун туьунан иккитэ сурук туппуттар. Кыайыыны бу куоракка керсубут, хаста да бааьыра сылдыбыт. Кини 85 сааьыгар дылы Алтай кыраайыгар ,дойдугар олорбут. "Красная звезда" орденнаах, "За отвагу", "За победу над Германией в Великой Отечественной войне 1941-45 годов" мэдээллээрдээх. Кини сэрии бутэьик сылыгар Пловдив куорат аттыгар телефон сибээьин онорууга сылдыбыт. Кыайыы

буолбутугар икки болгарины кетезен туспут хаартыскатын скульптордар керен онорбуттар уонна «русский богатырь» диэн ааттаабыттар. Алешаны билэр болгарин Методи Витанов постамен анныгар "АЛЬОША" диэн суруйбут, онтон ыла "Алеша" диэн аат инмит. бу памятник оноруллуутугар.

-скульптура сыбаан оноруу.

Эбии тугу ыытыахха себуй:

-атын дойдуларга сэрии буоллазына биьиги байыаннайдарбыт онно баран ил-эйэ туьугар охсубаллар эбит.

-слайд кердеруу (Аза дойду сэриитэ,Афганистан,Чечня,Сирия сылдыбыт олохтоох дьону ыныран кэпсэтии)